

Doç. Dr. Adnan GERÇEK

Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Yeni Vergisel Teşviklerin Değerlendirilmesi

1. GİRİŞ

Ülkemizde on yıldır uygulanan bireysel emeklilik sisteminin temel amacı; kamunun sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarrufların yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanması, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratılarak devletin emeklilik sistemine ilişkin yükünün hafifletilmesidir. Bir başka deyişle bireysel emeklilik sistemi hem bireylere, hem de devlete önemli avantajlar sağlayacağı beklentisi ile kurulmuştur. Bu nedenle sistemin başarılı olması için devlet tarafından vergi avantajları şeklinde bireysel ve kurumsal teşvikler sağlanmış, ancak istenen başarı yakalanamamıştır. Bu kapsamda, bireysel emeklilik sisteminin yeniden düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve 6327 sayılı Kanun ile bireysel emeklilik sisteminde temel değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin bazıları eski sistemdeki bariz hukuka aykırılıkların düzeltilmesi, bazıları ise sistemin kapsamının genişle-

tilmesi amacıyla gündeme gelmiştir.

Bireysel emeklilik sistemindeki yeni düzenlemelerin temelinde de katılımcılara vergisel avantajlar sağlanarak bu sisteme girmelerini teşvik etmek yatmaktadır. Peki, yeni sistem gerçekten katılımcılara önemli vergisel avantajlar sağlamakta mıdır? Bu makalede öncelikle bireysel emeklilik sistemindeki yeni düzenlemeler hakkında bilgi vermek ve daha sonra yeni sistemin vergisel avantaj ve dezavantajlarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

II. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNDEKİ YENİ DÜZENLEMELER

A. Bireysel Emeklilik Sistemine Devlet Katkısı Getirilmiştir

6327 sayılı Kanun¹ ile Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) ile ilgili yapılan en önemli değişikliklerden birisi sisteme yatırılan katkı paylarının ücretlilerin veya yıllık beyanname

verenlerin vergi matrahlarından indirilmesi uygulamasına son verilmesi, buna karşılık işveren tarafından ödenenler hariç, tüm katılımcılar için %25 doğrudan Devlet katkısı getirilmesidir.

1. Devlet katkısı miktarı ve sınırı

Bireysel emeklilik hesabına katılımcı tarafından ödenen katkı paylarının %25'ine karşılık gelen tutar, bireysel emeklilik şirketleri tarafından emeklilik gözetim merkezine iletilen bilgiler esas alınarak emeklilik gözetim merkezi tarafından Devlet katkısı olarak hesaplanacaktır. Devlet katkısı olarak hesaplanan tutar Hazine Müsteşarlığı bütçesine konulacak ödenekten katılımcıların ilgili hesaplarına bireysel emeklilik şirketleri aracılığı ile aktarılmak üzere emeklilik gözetim merkezine ödenecektir. Devlet katkısı, katkı payı ödemelerinden ayrı olarak takip edilecek ve Müsteşarlıkça belirlenen yatırım araçlarında yatırıma yönlendirilecektir. Yani, Devlet katkısının yatırıma yönlendirilmesinde katılımcının herhangi bir inisiyatifi olmayacaktır².

Örneğin; bireysel emeklilik sistemine 200 TL aylık katkı payı ödemesi yapan katılımcı adına 50 TL de Devlet katkısı hesaplanacaktır. Ancak katılımcının işvereni tarafından aynı hesaba katkı payı ödenmesi durumunda, söz konusu tutar için Devlet katkısı hesaplanmayacaktır. Diğer taraftan, bir katılımcı için bir takvim yılında ödenen ve Devlet katkısı tutarının hesaplanmasına esas teşkil eden katkı paylarının toplamı, ilgili takvim yılına ait hesaplamaya ilişkin dönemin sona erdiği tarihte geçerli brüt asgari ücretin hesaplama dönemine isabet eden toplam tutarını aşamayacaktır.

Katılımcının birden fazla emeklilik sözleşmesi olsa dahi faydalanabileceği devlet katkısı üst sınırı değişmeyecektir. **Örneğin;** bir emeklilik sözleşmesine istinaden aylık 1.000 TL katkı payı ödeyen katılımcı da, iki emeklilik sözleşmesine istinaden 1.000'er TL'den aylık 2.000 TL katkı payı ödeyen katılımcının da faydalanabileceği devlet katkısı tutarı aylık 235 TL olacaktır³.

Yeni düzenlemeye göre BES'e katılmak için herhangi bir işyerinde çalışma veya mükellef

olarak yıllık beyanname verme zorunluluğu ortadan kaldırılmaktadır. Bir başka deyişle artık ev hanımları dahi BES'e prim ödeyebilecek ve emekli olabilecek. Böylece sistemin kapsamı önemli ölçüde genişletilecektir.

2. Katılımcıların devlet katkısına hak kazanması

Bireysel emeklilik sistemi katılımcılarının, devlet katkısı ve getirilerine hak kazanabilmeleri için 01.01.2013 tarihinden itibaren sistemde en az 3 yıl kalmaları gerekmektedir. Katılımcıların devlet katkısı ve getirilerine hak kazanmaları aşağıda belirtildiği şekilde olacaktır;

- En az üç yıl sistemde kalanlar Devlet katkısı ve varsa getirilerinin %15'ine,
- En az altı yıl sistemde kalanlar Devlet katkısı ve varsa getirilerinin %35'ine,
- En az on yıl sistemde kalanlar Devlet katkısı ve varsa getirilerinin %60'ına,
- Emeklilik hakkı kazananlar ile sistemden vefat veya maluliyet nedeniyle ayrılanlar Devlet katkısı ve getirilerinin %100'ne, hak kazanacaklardır.

Bu sürelerin hesabında emeklilik sözleşmesi esas alınacaktır. Devlet katkısı ve getirilerinden hak kazanılan tutarlar sistemden ayrılma veya emeklilik durumunda katılımcıya ödenecek, hak kazanılmayan tutarlar ise genel bütçeye gelir kaydedilecektir. Buna göre sistemde üç yıldan az kalınması halinde devlet katkısı tutarından hiç bir pay alınamayacaktır.

Ocak 2013 tarihinden itibaren matrahtan indirme şeklindeki destek yerine doğrudan katkı tutarı üzerine Devlet katkısı getirilmekte, ancak katkıya hak kazanmada süre sınırı getirilerek eski uygulamanın gerisinde kalınmaktadır. Yeni BES'deki destek unsuru ancak emeklilik halinde tam bir destek sağlamaktadır. **Örneğin;** BES'e 400 TL katkı tutarıyla dahil olan bir katılımcının söz konusu katkı tutarının %25 üzerinden 100 TL Devlet katkısı sisteme Devlet tarafından ödenecektir. Sistemden 5 yıl sonra ayrılan katılımcı 400 TL anapara ile anaparanın getiri tutarı ve 100 TL Devlet katkısının %15'i olan 15 TL ile bu tutarın getirisine hak kazanacaktır⁴.

3. Katılımcıların devlet katkısına hak kazanmada geçiş düzenlemesi

1 Ocak 2013 tarihten önce sisteme girmiş olan katılımcıların BES’de geçirdikleri sürelerin bir kısmının Devlet katkısına hak kazanmaya esas sürelerin tespitinde dikkate alınması sağlanmıştır. Buna eski katılımcıların 01.01.2013 tarihinden itibaren üç yıl sistemde kalması durumunda, Devlet katkısına hak kazanmaya esas süreler, sistemde kaldıkları toplam sürenin;

- 3 yıldan fazla 6 yıldan az bulunması durumunda 1 yıl,
- 6 yıldan fazla 10 yıldan az bulunması durumunda 2 yıl,
- 10 yıldan fazla olması durumunda 3 yıl eklenecektir.

Bu çerçevede, 01.01.2013 tarihinden başlamak üzere en az 3 yıl sistemde kalmak şartıyla bu tarih itibariyle bireysel emeklilik sisteminde olanlar açısından devlet katkısına hak kazanılması için gerekli süreler dikkate alınmak üzere, sistemde kalış süreleri ile doğru orantılı olarak eklemeye yapılacaktır. Bu eklemelerle birlikte, devlet katkısına hak kazanılması oranları izleyen şekilde farklılaşmaktadır⁵.

BES’e katkı payı ödeyen katılımcının 01.01.2013 ile 31.12.2014 tarihleri arasında sistemden çıkması halinde, ödeyeceği katkı payları için herhangi bir Devlet katkısı ödenmeyecektir⁷. Demek ki katılımcıların Devlet katkısı almaya hak kazanabilmesi için her halükarda 01.01.2013 tarihinden itibaren 3 yıl sistemde kalmaları gerekmektedir. Tabi ki bu sistemde “3 yıl kal ve ayrıl”⁸ anlamına da gelmemektedir. Katılımcı BES’de ne kadar uzun kalırsa Devlet katkısı ve getirilerinden o kadar fazla yararlanmış olacaktır.

B. Gelir Vergisi Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler

1. Katkı paylarının gelir vergisi matrahından indirilmesi uygulaması sona ermiştir

Bireysel Emeklilik Sisteminin eski uygulamasında, sisteme katılan katılımcılara ödemiş oldukları katkı tutarını, asgari ücretin brüt tutarını ve ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin % 10’unu aşmamak üzere, ilgili ay vergi matrahından düşme imkânı verilmiş idi.

01.01.2013 Tarihinden Önceki Süreler (A)	01.01.2013 Tarihinden Sonraki Süreler (B)	İlave Süre Hesabına Esas Toplam Süre (A+B)	İlave Edilecek Süreler (C)	Katkı Payına Esas Toplam Süre (A+B+C)	Katkı Payı Oranı
1 yıl	3 yıl	4 yıl	1 yıl	5 yıl	%15
3 yıl	4 yıl	7 yıl	2 yıl	9 yıl	%35
6 yıl	5 yıl	11 yıl	3 yıl	14 yıl	%60
2 yıl	8 yıl 5 ay	10 yıl 5 ay	3 yıl	13 yıl 5 ay	%60

Örneğin; 01.01.2006 tarihinden itibaren bireysel emeklilik sistemine katkı payı ödeyen katılımcının 01.01.2018 tarihinde birikimlerini almak suretiyle bireysel emeklilik sözleşmesini sonlandırması durumunda, 01.01.2013 tarihinden itibaren sistemde 5 yıl kaldığından Devlet katkısının %15’ine hak kazanmasına rağmen, önceki dönemde de sistemde 7 yıl kaldığı için toplam süre 12 yıl olması nedeniyle hak kazanılan 3 yıllık sürenin de eklenmesi sonucunda, Devlet katkısına hak kazanmaya esas süre toplamı 8 yıl olacak ve Devlet katkısının ve getirilerinin %35’ini almaya hak kazanacaktır⁶.

Yeni sistemde bu uygulamaya son verilmekte olup, 01.01.2013 tarihinden itibaren BES’e ödenen katkı tutarına ilişkin belgeler çalışılan işyerine verilmeyecek ve ödenen katkı tutarı (prim) vergi matrahından indirilemeyecektir. Benzer şekilde GVK’nın 89. maddesinde yapılan düzenlemeyle gelir vergisi beyannamesi veren mükelleflerin bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı paylarının yıllık beyanname üzerinden indirilebilmesi uygulamasına da 01.01.2013 tarihinden itibaren son verilmektedir⁹.

Yıllık beyanname veren mükellefler tarafın-

dan 2012 yılında bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları 1-25 Mart 2013 tarihleri arasında 2012 takvim yılına ilişkin olarak verilen yıllık beyanname de gelir vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilecektir¹⁰.

2. Katılımcılara yapılacak ödemelere ilişkin menkul sermaye iradı istisnası kaldırılmıştır

GVK'nın 6327 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile değiştirilmeden önceki 22. maddesine göre, bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin %25'i gelir vergisinden istisna olup, istisna edilen tutar üzerinden GVK 94/1-15 maddesi uyarınca tevkifat yapılmamaktaydı.

6327 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile GVK'nın 22. maddesinin (1) numaralı bendinde yapılan değişiklik ile söz konusu istisna kaldırılmış olup, bireysel emeklilik sisteminden ayrılanlara yapılacak irat ödemelerinin tamamı gelir vergisi tevkifatına tabi hale gelmiştir.

Sistemden ayrılmalar esnasında yapılacak vergilendirmenin daha basit ve anlaşılır olması için Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan sigorta şirketlerince tek primli yıllık gelir sigortalarına ilişkin yapılan ödemelerin tamamı gelir vergisinden istisna tutulması ile ilgili uygulama devam etmektedir¹¹. İstisna edilen bu tutar üzerinden GVK'nın 94. maddenin birinci fıkrasının (15) numaralı bendine göre tevkifat yapılmaz.

3. Katılımcıların ödediği katkı payları menkul sermaye iradı kapsamında çıkarılmıştır

Gelir vergisinin amacı gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarını vergilendirmektir. Gelirin unsurlarından biri de menkul sermaye iradı olup; sahibinin ticari, zırai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden oluşan sermaye dolayısıyla elde ettiği kâr payı, faiz, kira ve benzeri iratlar olarak tanımlanmıştır (GVK md. 75/1). Bir başka

ifade ile sermayenin (anaparanın) kendisi değil sadece getirisi menkul sermaye iradı olarak kabul edilmektedir. Yatırıma yönlendirilen sermayenin (anaparanın) vergilendirilmesi, gelir vergisinin ruhuna uymamakta ve GVK hükümleri ile bağdaşmamaktadır.

Nitekim, bireysel emeklilik sisteminden herhangi bir nedenle ayrılan katılımcılara yapılan ödemelerin tamamının irat olarak kabul edilerek gelir vergisi tevkifatına tabi tutulması, katılımcılar tarafından dava konusu yapılmıştır. Nihayetinde Danıştay tarafından verilen bir kararda¹² "... sigorta şirketince yapılan ödemelerin tamamı değil, bu ödemenin anapara dışında kalan kısmı menkul sermaye iradı niteliğinde" olduğu vurgulanarak katkı payına isabet eden tutar için yapılan gelir vergisi kesintileri iptal edilmiştir.

6327 sayılı Kanun ile getirilen diğer bir önemli yenilik de, bireysel emeklilik sisteminden herhangi bir nedenle ayrılan katılımcılara yapılan ödemelere ilişkin gelir vergisi tevkifat matrahının değiştirilmesi olmuştur. Bu Kanunun 6. maddesi ile GVK'nın 75. maddesinin ikinci fıkrasının 15 numaralı bendi değiştirilmiş, aynı fıkraya 16. bent eklenmek suretiyle bireysel emeklilik şirketleri tarafından katılımcılara yapılan ödemelerde yalnızca getiriler üzerinden vergilendirme yapılması sağlanmıştır.

GVK'nın 75. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen 16. bendine göre, bireysel emeklilik sisteminden;

a- On yıl süreyle katkı payı ödemediği ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (Devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarı dahil),

b- On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (Devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarı dahil),

c- Emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (Devlet katkılarının hak ka-

zanılan kısmına isabet eden irat tutarı dahil) menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir.

Bireysel emeklilik sistemi kapsamında yapılan ödemelerde menkul sermaye iradı tutarı, hak kazanılan Devlet katkısı ve getirileri dahil ödemeye konu toplam birikim tutarından, (varsa ertelenmiş giriş aidatı indirilmeksizin) ödenen katkı payları ve Devlet katkısının hak edilen kısmı indirilerek hesaplanır¹³.

6327 sayılı Kanun'un 9. maddesi ile GVK'nın 94. maddesinde yapılan değişiklik ile yukarıda bentler halinde belirtilen menkul sermaye iratlarının Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek oranlar çerçevesinde tevkiyata tabi tutulması sağlanmıştır. Söz konusu tevkifat nihai vergilendirme olup, söz konusu menkul sermaye iratları için yıllık beyanname verilmez, başka gelirler için beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmez. Böylece, eski BES'in en önemli eksikliği olan ve sisteme olan güveni sarsan uygulamadan vazgeçilmiş ve sistemin işleyişi hukuka ve GVK'nın ruhuna uygun hale getirilmiştir.

Örneğin; BES'e 100.000 TL katkı payı ödeyen ve üzerinden 20.000 TL nema hesaplanan bir kişinin sistemden kanuni değişiklikten önce ayrılması halinde, ödenmesi gereken toplam 120.000 TL üzerinden vergi kesintisi yapılırken, kanuni değişiklikten sonra sadece 20.000 TL'lik nema tutarı üzerinden vergi kesintisi yapılacaktır.

Buna göre eski ve yeni sistemde yapılan vergi kesintileri ve kişiye ödenecek tutar karşılaştırılmalı olarak şu şekilde gösterilebilir¹⁴:

	Eski Sistem	Yeni Sistem
İrat Türü	Sistemden yaralananlara yapılan anapara dahil tüm ödemeler	Sistemden yaralananlara anapara hariç yapılan ödemeler
Anapara	100.000 TL	100.000 TL
Nema Tutarı	20.000 TL	20.000 TL
İrat Tutarı	120.000 TL	20.000 TL
Hesaplanan Vergi	18.000 TL (120.000 x %15)	3.000 TL (20.000 x %15)
Ödenecek Tutar	102.000 TL	117.000 TL

4. İşverenler tarafından yapılan katkı payı ödemelerinin gider yazılmasındaki üst sınır artırılmıştır

6327 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile GVK'nın 40. maddesinin birinci fıkrasının (9) numaralı bendinde yapılan değişiklikle işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payı tutarının üst sınırı %10'dan %15'e çıkarılmaktadır. 01.01.2013 tarihinden itibaren işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirim konusu yapılacak katkı paylarının toplamı, ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamayacaktır.

Gerek işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, gerekse GVK'nın 63. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi kapsamında indirim konusu yapılacak prim ödemelerinin toplam tutarı, ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamayacaktır¹⁵.

GVK'nın 40. maddesinin birinci fıkrasının (9) numaralı bendi kapsamında yapılacak indirim, işverenler tarafından hizmet erbabına yönelik olarak sadece BES'e ödenen katkı paylarını içermekte olup, şahıs sigorta primlerini içermemektedir.

III. BES'DEN AYRILMIŞ OLANLARIN ANAPARA TUTARLARI ÜZERİNDEN YAPILMIŞ TEVKİFATLARIN İADESİ

BES'in kuruluş aşamasında; bir taraftan sektörün başarılı olması için katkı tutarlarının gelir vergisi matrahından indirilmesi suretiyle vergi teşviki sağlanırken, diğer taraftan sistemden ayrılanların toplam birikimlerinin tamamı üzerinden vergi kesintisi yapılması gibi tamamen verginin mantığına aykırı bir düzenleme yapılarak BES'e köstek olunmuştur. Toplam ödemeler üzerinden yapılan vergi kesintisi haklı olarak dava konusu edilmiş ve mahkemelerce

kesintinin hukuki olmadığı yönünde kararlar verilmiştir¹⁶.

Yukarıda da açıklandığı gibi 6327 sayılı Kanun ile GVK'nın 75 ve 94. maddelerinde yapılan değişikliklerle, BES'den çeşitli nedenlerle ayrılanlar için tevkifat matrahı değiştirilmiş ve sadece getiri tutarı üzerinden tevkifat yapılması öngörülmüştür. BES'den ayrılanlara ödenen anapara üzerinden vergi alınması uygulamasını dava konu eden ve etmeyen mükelleflerin haklarını eşitlemek amacıyla da 6327 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde düzenleme yapılmıştır. Buna göre 07.10.2001 tarihinden sonra akdedilmiş bireysel emeklilik ve şahıs sigorta poliçeleri ile ilgili olarak bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından yapılan ödemeler üzerinden tevkif edilerek ödenen vergilerin, anapara ödemelerine isabet eden kısımları 28.08.2012 tarihinden itibaren bir yıl içinde hak sahiplerince tevkifatın yatırıldığı vergi dairelerine başvurulması ve dava açılmaması veya açılmış davalardan vazgeçilmesi şartıyla, VUK'un düzeltmeye ilişkin hükümleri uyarınca red veya iade edilecektir.

Hak sahiplerince yapılan red ve iade talepleri, VUK'un düzeltme zamanaşımı hükümleri dikkate alınarak yerine getirilecektir. Bu konu ile ilgili açıklamalar 83 nolu Gelir Vergisi Sirkülerinde¹⁷ yapılmıştır. Ancak, bu sirkülerde yapılan açıklamadan, iade ve red işlemlerinin VUK'un düzeltme zamanaşımı hükümlerine göre yapılacağı anlaşılmaktadır. Bu durumda yapılan red ve iade talepleri, son beş yıl içinde sistemden ayrılan hak sahipleri için söz konusu olacaktır. Bunun anlamı da 28.08.2013 tarihine kadar başvuruda bulunacak olanlar için 01.01.2007 tarihinden sonra bireysel emeklilik sisteminden ayrılmış olanlar yararlanabileceklerdir. Ülkemizde bankacılık ve sigortacılık faaliyeti ile uğraşan şirketler İstanbul'da bulunan Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı bünyesinde faaliyette bulunmaktadır. Bu nedenle 01.01.2007 tarihinden sonra bireysel emeklilik sisteminden ayrılan mükelleflerin bu vergi dairesine başvuruda bulunmaları gerekmektedir¹⁸.

Ülkemizde 2011 yılı sonu itibarıyla 1.873.741

adet sözleşme BES'in kurulduğu tarihten itibaren sonlandırılmıştır. Bunların yaklaşık 900.000 adedi 2007 yılından sonra sona eren sözleşmelerden oluşmaktadır¹⁹. 2012 yılı da dikkate alındığında bu sayı yaklaşık 1.000.000 adedi bulabilecektir. Bu da tek bir vergi dairesi için oldukça büyük bir sayıdır.

Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesinde yapılan açıklamada, "Uygulama, 07.10.2001 tarihinden sonra akdedilen poliçelerle ilgili olarak 29.08.2012 tarihinden önce yapılan kesintileri kapsamaktadır. Ancak söz konusu kesintilerin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca düzeltme zamanaşımına da uğramamış olması gerekmektedir"²⁰ denilmek suretiyle son beş yıl içinde yapılan kesintilerin iade edilebileceği, 01.01.2007 öncesi yapılan kesintilerin iade edilemeyeceği açık olarak belirtilmiştir. Bizce BES bir bütün olarak düşünülmesi, geçmişte yaşanan sorunlar sistemin geleceğini de etkileyeceğini dikkate alarak, 07.10.2001 tarihinden itibaren haksız bir şekilde yapılan tüm kesintilerin katılımcılara iade edilmesi hakkaniyete uygun olacaktır²¹.

IV. YENİ BES'İN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Ülkemizde BES aracılığıyla tasarrufların artırılması için sistemde yapılan en büyük yenilik devlet katkısının getirilmesidir. Eski sistemde ödenen katkı payları elde edilen ücretin veya gelirin % 10'unu ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak üzere, ücretlerinin veya yıllık beyanname verenlerin vergi matrahından indirilebiliyordu. Yeni BES'de ise sisteme katılan herkes için Devlet, katılımcı tarafından yatırılan katkı payının yüzde 25'i kadar katkı yapacak. Devlet katkısı, katılımcı adına açılacak ayrı bir hesapta birikecek ve yıllık asgari ücretin yüzde 25'i ile sınırlı olacaktır. Böylece eski sistemden sadece ücretliler ve beyanname veren vergi mükellefleri tarafından yararlanılabilen vergi avantajı yerine herkesin yararlanabileceği bir avantaj getirilmiştir. Eski sistemde avantajdan katılımcıların sadece yüzde 35'inin yararlanabildiği gerçeği de göz önüne alındığında, avantajın tüm bireysel emeklilik sistemi katılımcılarını kavrayan bir hale getirilmesiyle,

katılım süreci avantajlarından yararlanamayan büyük çoğunluğun da yararlanması sağlanmış olacaktır. Ayrıca herkesin BES'e prim ödeyebilecek ve emekli olabilecek olması da sisteme katılımın genişlemesine yol açacak önemli bir değişikliktir.

Buna karşılık, eski sistemde vergi avantajından ücretliler aylık, beyanname verenler ise yıllık olarak yararlanabiliyordu. Yani katılım aşamasında daha az vergi ödemek suretiyle katkı paylarının bir kısmını aylık ve yıllık olarak geri alabiliyorlardı. Yeni sistemde ise, devletin katılım sürecinde sağladığı ve katılımcının cebinde kalan vergi avantajı, artık katılımcının cebinde kalmayacak ve birikimine eklenecektir. Katılımcının Devlet katkısından yararlanabilmesi ise ancak 3 yıl sonra mümkün olacak. Dolayısıyla katılımcıların katkı paylarının ancak belli süreler geçtikten sonra çekilebilecek olması yeni sisteme yönelik en büyük eleştiridir. Yeni sistem sayesinde 2013-2015 yılları arasında Devlet, hiçbir devlet katkısı ödemesi de yapmayacağı için çok büyük bir kaynağa kavuşmuş olacaktır. Katılımcılar açısından sistemde bu 3 yıl kalmak ve ayrılmak da yine mantıklı değildir. Çünkü Devlet katkısının tamamından yararlanmayı düşünenler emeklilik hakkı kazanıncaya kadar sistemde kalmaları gerekmektedir.

Katkı paylarının sistemde kalış süresine göre belirlenen oranlarda alınabilecek olması, BES'in kısa vadeli yatırım aracı olmaktan ziyade uzun vadeli bir yatırım aracı olduğunu göstermektedir. Sistem, özellikle tasarruf yapmakta zorlanan düşük gelir grubu için hem tasarruf disiplini oluşturmayı, hem de katılımcının yaptığı tasarrufun yüzde 25'i kadar devlet katkısı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle sisteme kısa vadeli düşünenlerin girmesi doğru değildir.

Eski BES'de katılımcıların ödemiş oldukları primler ile bunların getirileri menkul sermaye iradı kabul edilerek, sistemden ayrılmalari halinde tamamı üzerinden gelir vergisi tevkifatına tabi tutulması zaten gelir vergisinin ruhuna aykırı olduğu için mahkemeler tarafından iptal edilmişti. Bu nedenle yeni BES'de sadece katkı paylarının irat tutarları üzerinden gelir vergisi

tevkifatı yapılması, sistemin işleyişini hukuka ve GVK'nın ruhuna uygun hale getirmiştir.

Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesinde, yeni sistemin vergi avantajlarından azami ölçüde yararlanmayı ve devlet katkısının tamamını hak etmeyi düşünen katılımcıların emeklilik yaşı olan 56 yaşını beklemeleri gerekmektedir. BES'e en az 10 yıl katılım payı ödenmesi gerekliliğini göz önüne alırsak en kısa süre içerisinde en avantajlı şekilde BES'in imkânlarından yararlanmayı düşünen kişilerin 45-46 yaşında sisteme dahil olmaları en doğrusudur. Bu durumda 10 yıl prim ödedikten sonra 56 yaşında yatırmış oldukları anapara ve değerlendirilen tutarları ile devlet katkısının tamamını ve değerlendirilen tutarlarını alma imkânına kavuşacaklardır.

V. SONUÇ

Ülkemizde düşük olan tasarruf düzeyinin artırılması sağlamak amacıyla BES'e katılımın teşvik edilmesi ve uzun vadeli tasarruf bilincinin oluşturulması için 6327 sayılı Kanun ile BES'de yeni bir döneme geçilmiştir. BES'de yapılan değişiklikler ile sistemin tabana yayılarak tüm bireylerin yararlanması ve eşit haklara sahip olması hedeflenmiştir.

BES'in başarılı olması için yeni düzenleme ile vergi avantajı uygulaması kaldırılarak, işveren tarafından ödenenler hariç, katılımcı adına bireysel emeklilik hesabına ödenen katkı paylarının yüzde 25'i kadar Devlet katkısı sağlanması benimsenmiştir. Ancak yeni teşvik unsuru olarak getirilen Devlet katkısı tutarının hak edilmesinde konulan süre sınırlamaları sisteme erken yaşlarda girişlere engel olacak gibi görünmektedir. Devlet katkı tutarının tamamının ancak emeklilik ve ölüm halinde alınması ve diğer hallerde en fazla %60'ının alınması sistemin eksi yönü olarak belirtilebilir.

Diğer taraftan, BES'den herhangi bir nedenle ayrılan katılımcılara yapılan ödemeler, katkı payı ve getiri olarak ayrılmaksızın toplam ödeme tutarı üzerinden vergilendirilmeden vazgeçilerek sadece anapara ve Devlet katkısı üzerinden elde edilen iratların vergilendirilmesi yeni sistemin en önemli avantajıdır. Ayrıca daha önce BES'den herhangi bir nedenle ay-

rılanlara yapılan ödemelerden tevkif yoluyla alınan vergilerin katkı payına isabet eden kısmının katılımcılara iade edilmesi de sistemin artı yönü olarak dikkat çekmektedir.

DİPNOTLAR

- 1 6327 sayılı Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 29.06.2012 tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete.
- 2 Umut Varlı, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni Teşvik Unsuru: Devlet Katkısı", Yaklaşım, Sayı 236, Ağustos 2012, s. 45.
- 3 01.07.2012 - 31.12.2012 tarihleri arasında geçerli olan aylık asgari brüt ücret tutarı olan 940.50 TL dikkate alındığında bir katılımcının faydalanabileceği yıllık devlet katkısının üst sınır $(940,50 * 12 * \%25 =)$ 2.821,50 TL, aylık üst sınır ise 235 TL olacaktır.
- 4 Selahattin Gökmen, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni Dönem Başlıyor", Vergi Sorunları, Sayı 287, Ağustos 2012, s. 146.
- 5 Mustafa Çolak, "Bireysel Emeklilikte Geçiş Düzenlemesinin Vergi ve Katkı Payı Boyutu", Yaklaşım, Sayı 237, Eylül 2012, s. 44.
- 6 Varlı, a.g. m., s. 46.
- 7 Ata Diliçikık, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni Düzenlemeler", Vergi Dünyası, Sayı 374, Ekim 2012, s. 87.
- 8 Çolak, a.g. m., s. 44.
- 9 Gökmen, a.g. m., s. 145.
- 10 23.10.2012 tarih ve GVK-85/2012-7/Bireysel Emeklilik Sistemi-4 sayılı Gelir Vergisi Sirküleri/85.
- 11 Zeynullah Gider, "6327 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununun Amacı ve Bireysel Emeklilik Sisteminden Elde Edilen Gelirin Vergilendirilmesinde Meydana Gelen Değişiklikler", Vergi Dünyası, Sayı 374, Ekim 2012, s. 135.
- 12 Danıştay Dördüncü Dairesi, 24.1.2011 tarih ve E: 2009/8882, K: 2011/269 sayılı kararı.
- 13 23.10.2012 tarih ve GVK-85/2012-7/Bireysel Emeklilik Sistemi-4 sayılı Gelir Vergisi Sirküleri/85.
- 14 Fırat Mumcu, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni İrat Sistemi ve Anapara Üzerinden Kesilen Vergilerin İadesi", Yaklaşım, Sayı 237, Eylül 2012, s. 91.
- 15 Diliçikık, a.g. m., s. 90.
- 16 Gökmen, a.g. m., s. 149.
- 17 04.07.2012 tarih ve GVK-83/2012-5/Bireysel Emeklilik Sistemi-3 sayılı Gelir Vergisi Sirküleri/83.
- 18 Fatih Gündüz, "Bireysel Emeklilik Sisteminden Ayrılanlara Stopaj İadesi ve Yaşanması Muhtemel Sorunlar", E-Yaklaşım, Sayı 239, Kasım 2012, (01.12.2012).
- 19 Emeklilik Gözetim Merkezi A.Ş., "Bireysel Emeklilik Sistemi 2011 Gelişim Raporu", <http://www.egm.org.tr/>

bes2011gr/bes2011gr_tr.pdf, (01.12.2012).

- 20 BMVDB, "Bireysel Emeklilik ve Şahıs Sigortası Geri Ödemelerinden Yapılan Kesintilere İlişkin Önemli Duyuru", <http://www.bmvdb.gov.tr/tr/index.php>, (01.12.2012).
- 21 Diliçikık, a.g. m., s. 92.

KAYNAKLAR

- BMVDB, "Bireysel Emeklilik ve Şahıs Sigortası Geri Ödemelerinden Yapılan Kesintilere İlişkin Önemli Duyuru", <http://www.bmvdb.gov.tr/tr/index.php>, (01.12.2012).
- ÇOLAK Mustafa, "Bireysel Emeklilikte Geçiş Düzenlemesinin Vergi ve Katkı Payı Boyutu", Yaklaşım, Sayı 237, Eylül 2012.
- Danıştay Dördüncü Dairesi, 24.1.2011 tarih ve E: 2009/8882, K: 2011/269 sayılı kararı.
- DİLİÇİKİK Ata, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni Düzenlemeler", Vergi Dünyası, Sayı 374, Ekim 2012.
- Emeklilik Gözetim Merkezi A.Ş., "Bireysel Emeklilik Sistemi 2011 Gelişim Raporu", http://www.egm.org.tr/bes2011gr/bes2011gr_tr.pdf, (01.12.2012).
- GİDER Zeynullah, "6327 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununun Amacı ve Bireysel Emeklilik Sisteminden Elde Edilen Gelirin Vergilendirilmesinde Meydana Gelen Değişiklikler", Vergi Dünyası, Sayı 374, Ekim 2012.
- GÖKMEN Selahattin, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni Dönem Başlıyor", Vergi Sorunları, Sayı 287, Ağustos 2012.
- GÜNDÜZ Fatih, "Bireysel Emeklilik Sisteminden Ayrılanlara Stopaj İadesi ve Yaşanması Muhtemel Sorunlar", E-Yaklaşım, Sayı 239, Kasım 2012, (01.12.2012).
- MUMCU Fırat, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni İrat Sistemi ve Anapara Üzerinden Kesilen Vergilerin İadesi", Yaklaşım, Sayı 237, Eylül 2012.
- VARLI Umut, "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yeni Teşvik Unsuru: Devlet Katkısı", Yaklaşım, Sayı 236, Ağustos 2012.
- 6327 sayılı Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 29.06.2012 tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete.
- 04.07.2012 tarih ve GVK-83/2012-5/Bireysel Emeklilik Sistemi-3 sayılı Gelir Vergisi Sirküleri/83.
- 23.10.2012 tarih ve GVK-85/2012-7/Bireysel Emeklilik Sistemi-4 sayılı Gelir Vergisi Sirküleri/85.